

STORTINGET

Innst. 313 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:152 S (2024–2025)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo, Sveinung Rotevatn, Grunde Almeland og André N. Skjelstad om å gjenreise Norge som forskningsnasjon

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende opptrappingsplan som sørger for at offentlige investeringer i FoU utgjør minst 1 pst. av BNP.
2. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at alle utenlandske Ph.d-studenter må gjennomgå norsk språkopplæring.
3. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.
4. Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med 'næringstermin' for ansatte i akademien, for å stimulere til flere forskningsopphold i norske virksomheter.
5. Stortinget ber regjeringen komme med forslag til gaveforsterkningsordninger og andre tiltak som gjør det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag til forskning.
6. Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende

de opptrappingsplan for å øke grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstituttene.

7. Stortinget ber regjeringen sikre at norske aktører fortsatt kan delta med like konkurransevilkår i EUs rammeprogram.
8. Stortinget ber regjeringen sørge for tilleggsstøtte til universiteter og høyskoler slik at tildelte EU-prosjekter fullfinansieres, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.
9. Stortinget ber regjeringen sørge for at Retur-EU som del av grunnbevilgningen er på et nivå som sikrer at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid sammen med norske virksomheter.
10. Stortinget ber regjeringen utrede modeller for å få mer forskning i næringslivet, for eksempel ved etablering av forskningsstiftelser i offentlig/privat regi.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland har uttalt seg om forslaget i brev av 14. april 2025. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen har invitert til å gi skriftlige høringsinnspill i saken. De skriftlige innspillene er sammen med sakens dokumenter tilgjengelige på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein

Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Linda Hofstad Helleland og Kari-Anne Jønnes, fra Senterpartiet, Kjerstin Wøyen Funderud og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, visertil representantforslaget.

Komiteen mener at satsing på kunnskap er grunnlaget for å skape fremtidens nye, grønne og lønnsomme arbeidsplasser og en bedre og mer effektiv offentlig sektor. Høy kvalitet i utdanning og forskning er en forutsetning for et velfungerende arbeids- og næringsliv, og for en fortsatt stabil utvikling av det norske velferdssamfunnet.

Felles for alle utfordringene Norge står i, er at de krever mer forskning og mer kunnskap. Komiteen mener forskningssektoren er i en særstilling når det gjelder behovet for langsiktighet og forutsigbarhet i styring og finansiering. Komiteen mener derfor det er avgjørende at kommende regjeringer bidrar til at langtidsplanen for forskning og høyere utdanning bidrar med langsiktige, prioriterte satsinger som gir forutsigbarhet til forsknings- og utdanningsmiljøene og en bedre koordinert politikk. Komiteen mener at langtidsplanen må sikre både en helhetlig utvikling av norsk forskning og høyere utdanning og en prioritering av innsats på områder der Norge har særlige kunnskapsbehov eller konkurransefortrinn. Komiteen mener forskning, utvikling, innovasjon og høyere utdanning er grunnleggende for verdiskapingen i samfunnet. Dette gjelder ikke minst i en tid hvor økonomien og samfunnet skal gjennom en grønn og digital omstilling. Forskningsdrevet innovasjon er helt nødvendig for å sikre fremtidig verdiskaping og løse de utfordringene som samfunnet står overfor.

Komiteen viser til at Norge sakker akterut som kunnskaps- og forskningsnasjon sammenlignet med våre naboland. Komiteen støtter forslagsstillernes intensjon om å styrke Norge som forskningsnasjon, sørge for at landets fremste forsknings- og kunnskapsmiljøer får videreutvikle seg, samt viktigheten av å ivareta akademisk frihet og akademisk yringsfrihet i en tid der dette er under press.

Komiteen viser til at komiteen også har behandlet Meld. St 14 (2024–2025) Sikker kunnskap i en usikker verden, og det vises til komiteens merknader i Innst. 290 S (2024–2025).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er viktig å hegne om den akademiske friheten og kunnskapens egenverdi. Disse medlemmer er stolte av det gode utgangspunktet Norge har med sterke forskningsinstitusjoner. Fremtidens utfordringer vil kreve nye løsninger,

er, i den sammenheng er det viktig å legge til rette for gode forskningsmiljøer i Norge. Disse medlemmer mener at regjeringens pågående arbeid bidrar til dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre vil styrke forskningen for å løse store samfunnsutfordringer og bidra til innovasjon og konkurransekraft og en opplyst samfunnsdebatt. Disse medlemmer peker på at det er viktig å prioritere toppforskningen, og at målet bør være å utvikle flere verdensledende fagmiljøer i Norge, styrke den næringsrettede forskningen og jobbe for at mer forskning skal føre til næringsutvikling.

Disse medlemmer legger særlig vekt på at offentlig finansiert forskning skal ha høy kvalitet og være uavhengig av politiske føringer eller særinteresser som kan rokke ved forskningens troverdighet. Disse medlemmer fremhever at norske fagmiljøer må samarbeide mer og bedre internasjonalt. Det er viktig for å øke kvaliteten i forskning og utdanning, for å delta i den internasjonale dugnaden for ny kunnskap og for å hente hjem kunnskap utviklet utenfor Norges grenser. Disse medlemmer peker videre på at Norge har en betydelig offentlig finansiering av forskning. Disse medlemmer mener det trengs tydelige prioriteringer over områder hvor Norge må ha kunnskapsberedskap, hvor vi har særskilte fortrinn og ambisjoner, samt hvor kunnskap er avgjørende for å innfri forpliktelsene Norge har påtatt seg for eksempel innenfor klima og forsvar.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg leverte sterk vekst i bevilgningene til høyere utdanning og forskning gjennom åtte år. For Høyre er det avgjørende å satse på kunnskap og kompetanse for å håndtere samfunnsendringene, dekke kompetansebehov og bidra til verdiskaping og trygghet for framtidig velferd.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil vise til Meld. St. 14 (2024–2025) om forskningssystemet, som Senterpartiet i regjering har arbeidet med tidligere, og disse medlemmer mener viktige merknader for Senterpartiet i stor grad ivaretas i innstillingen om meldingen, jf. Innst. 290 S (2024–2025).

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet støtter intensjonen i forslaget, men er uenig i flere av enkeltforslagene. Dette medlem vil videre vise til at flere av forslagene både er forholdsvis omfattende og vil ha betydelige budsjetteffekter. Dette medlem er positivt innstilt til tiltak som styrker private incentiver, forskning i næringslivet, avbyråkratisering og konkurranse, men mener mye av det som tas opp i representantforslaget, heller bør gjøres ved behandlingene av Langtidsplanen for forskning og i statsbudsjettet. Dette medlem vil også vise til merknader og forslag fra Fremskrittspartiet i innstillingen til Meld. St. 14 (2024–

2025) Sikker kunnskap i en usikker verden, jf. Innst. 290 S (2024–2025).

Dette medlem støtter representantforslagets punkt 5 og 10.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener Norge trenger økt satsing og fokus på forskning i årene fremover. Betydningen av fri og uavhengig forskning kan ikke overvurderes, og når dette nå utfordres i flere land, så må man stå opp for forskningen og forskernes arbeidskår. Landets ambisjoner på vegne av forskningen må være høye, og svare opp de utfordringene og oppgavene som samfunnet må løse fremover. Norge har gode forskningsmiljø med velfungerende forskningsinstitusjoner, og det leveres forskning på høyt internasjonalt nivå.

Dette medlem vil vise til at komiteen nå behandler Meld. St. 14 (2024–2025) Sikker kunnskap i en usikker verden (forskningsmeldingen), jf. Innst. 290 S (2024–2025), som tar opp mange av de utfordringene Norge nå møter. Denne meldingen er tatt godt imot, og flere av forslagene i dette representantforslaget fra Venstre er til behandling i forskningsmeldingen. Det vil derfor være naturlig at forskningsmeldingen og dette representantforslaget ses i sammenheng.

Medlemen i komiteen frå Raudt er opptatt av å byggja ein robust, norsk forskingssektor som både varetar og vidareutviklar det norske fagspråket. Samstundes skal også norsk forskning hevda seg internasjonalt, og denne medlemen ser det som positivt at norske forskarar eller forskingsinstitutt samarbeider på tvers av landegrenser.

Ein stadig meir kommersialisert forskingssektor kan få konsekvensar det er vanskeleg å sjå i dag. Denne medlemen vil visa til at det ved fleire universitet har vore motstand blant studentane mot til dømes tette samarbeid med petroleumssektoren, mellom anna ved Universitetet i Oslo. I dagens situasjon er det avgjerande å sikra at det finst nok forskning som er uavhengig av kommersielle interesser.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener det er behov for en styrket satsing på forskning. Draghi-rapporten som kom i 2024 (The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi 9. september 2024), sier klart og tydelig at Europa mister konkurransekraft sett mot USA og Kina. Disse medlemmer mener rapporten er et tydelig signal om behovet for å kraftig trappe opp satsingen på forskning og innovasjon.

Disse medlemmer mener forskning og høyere utdanning er avgjørende for norsk konkurransekraft. Dersom sektoren nedprioriteres, vil det kunne svekke konkurransekraften. Det er svært alvorlig i en tid der landene rundt oss satser, og Norge må omstille seg for å

møte dagens og morgendagens utfordringer. Disse medlemmer mener man bør dra lærdom av tiltak som er gjennomført i våre naboland for å styrke satsing på forskning og innovasjon.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at Venstre i sitt alternative statsbudsjett foreslo å øke bevilgningene til forskning og innovasjon. Sammenlignet med regjeringens budsjett foreslo Venstre å styrke høyere utdanning og forskning med nærmere tre mrd. kroner til i sitt alternative budsjett for 2025. Forskning og høyere utdanning ville ha fått 1,66 mrd. kroner mer enn i regjeringens budsjett, blant annet 350 mill. kroner til økt basisfinansiering av universiteter og høyskoler. Videre foreslo Venstre å bevilge 125 mill. kroner ekstra til grunnforskning, tilsvarende mye til strategiske forskningssatsinger, og ville ha sørget for 1 000 nye IKT-studieplasser og 500 nye studieplasser i realfag.

Opptappingsplan for offentlige investeringer i FoU

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet merker seg statsrådens uttalelse der det kommer frem at de fleste internasjonale sammenligninger viser at nivået på offentlige investeringer av forskning er høyt i Norge.

Disse medlemmer mener det er positivt at bevilgningene i 2024 lå tett opp til målet om investeringer i Forskning og utdanning (FoU), til tross for en økonomisk utfordrende situasjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende opptappingsplan som sørger for at offentlige investeringer i FoU utgjør minst 1 pst. av BNP.»

Språkopplæring for ph.d.-studenter

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til statsrådens uttalelse om at det i Meld. St. 14 (2024–2025) Sikker kunnskap i en usikker verden, er varslet endringer i krav om språkopplæring for stipendiater og postdoktorer, med hensikt å vurdere andre virkemidler.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at dersom man ønsker at Norge skal tiltrekke seg de beste talentene, både nasjonalt og internasjonalt, må det legges bedre til rette. Disse medlemmer mener det var feil av regjeringen Støre å innføre et obligatorisk norskkrav for internasjonale Ph.d.-kandidater, og at dagens krav er en barriere for å beholde kompetanse.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at alle utenlandske ph.d-studenter må gjennomgå norsk språkopplæring.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener kravet om norsk språkopplæring for utenlandske stipendiater er viktig for å styrke norsk som fagspråk i academia. Disse medlemmer ønsker ikke en utvikling hvor engelsk i stor grad skal dominere som fagspråk, på bekostning av det norske språket. Disse medlemmer viser til at utenlandske stipendiater utgjør nesten halvparten av landets stipendiater. En betydelig andel av de utenlandske stipendiatene forlater landet ved endt utdanning.

Disse medlemmer merker seg at språk kan være en barriere som hindrer en videre tilknytning til norsk arbeidsliv etter fullført utdanning for utenlandske stipendiater. I denne sammenheng mener disse medlemmer at kravet om 15 studiepoeng i norsk er viktig for å sikre at flere blir igjen og færre forlater landet etter oppnådd grad. Disse medlemmer vil peke på det økende kompetansebehovet, og at det dermed er lite formålstjenlig at en høy andel forlater landet ved endt utdanning.

Medlemen i komiteen frå Raudt er skeptisk til å fjerna kravet om norsk språkopplæring for utanlandske ph.d-studentar. Dette språkkravet har fått verka for kort, og det trengst ei skikkeleg evaluering av negative og positive konsekvensar før ei eventuell reversering. Denne medlemen meiner det er viktig å vareta norsk språk i forsking og utvikling av norsk som fagspråk. Ei eventuell fjerning av språkkravet bør skje samstundes som det blir sett inn andre tiltak for å vareta norsk språk i academia.

Egenbetaling for studenter fra tredjeland

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet merker seg at forslagsstillerne vil fjerne egenbetaling for studenter som er statsborgere i land utenfor EU og EØS. Med innføringen av studieavgift er Norge på linje med sammenlignbare land, og reduksjonen i antallet studenter fra land utenfor EU og EØS var forventet, og disse medlemmer vil vise til Prop. 68 L (2022–2023), som trakk fram tilsvarende reduksjoner i antall nye tredjelandsstudenter i andre, sammenlignbare land.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil fremholde viktigheten av å legge til rette for internasjonalt samarbeid i forskning. Disse medlemmer merker seg statsrådens uttalelse om at regjeringen er i gang med å se på hvilke tilpasninger som kan

gjøres innenfor studieavgiftsordningen, for å sikre Norge en konkurransedyktig posisjon.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt meiner det er viktig å leggja til rette for at norske universitet kan tiltrekkja seg studentar frå heile verda. Den eksisterande studieavgifta for studentar utanfor EØS og Sveits har vist seg å ha fleire negative konsekvensar, både for enkeltstudium som slit med å skaffa seg eit elevgrunnlag grunna manglande tilfang av utanlandske studentar og for universiteta som skal administrera og utforma denne avgifta. Konsekvensen for mange universitet har vore direkte kutt i budsjetta. Desse medlemmene ser også alvorleg på at denne studieavgifta er med på å svekkja gratisprinsippet i norsk utdanning, og viser til omtale av dette i fleire av dei innkomne høyringssvara, og støttar difor forslaget om å reversere denne.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil gi støtte til forslaget om å fjerne kravet om å kreve skolepenger fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits. Det er gledelig at også regjeringen og statsråd Aasland har tatt signalene om konsekvensene av dette.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Venstre mener videre at det er negativt for kompetansetilgang å kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.»

Næringstermin

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter forslagsstillerne ambisjon om mer forskning i norsk arbeidsliv. Det er viktig å styrke forbindelsen mellom forskning opp mot både næringsliv og offentlig sektor.

Disse medlemmer er derfor tilfreds med at det allerede eksisterer flere ordninger for å stimulere til forskning i norske virksomheter. Disse medlemmer merker seg statsrådens uttalelse om varslet nedsett ekspertgruppe som skal se på dimensjoneringen av doktorgradsutdanningen og samfunnets behov for kompetanse.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med 'næringstermin' for ansatte i akademien, for å stimulere til flere forskningsopphold i norske virksomheter.»

Opptappingsplan for grunnbevilgninger til instituttene

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at Meld. St.14 (2024–2025) blir viktig i arbeidet med å støtte opp om de selvstendige forskningsinstituttene. Disse medlemmer merker seg statsrådets uttalelse der det kommer frem at et av tiltakene i systemmeldingen er å gjøre en gjennomgang av samarbeidet mellom forskningsinstituttene og næringslivet, som tar opp instituttenes mål, rolle, organisering, rammebetingelser og konkurranseforhold.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende opptappingsplan for å øke grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstituttene.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstitusjonene må økes, og dette medlem støtter derfor dette forslaget. For å sikre fri og uavhengig forskning er det behov for forutsigbarhet og økonomiske rammer som sikrer nettopp det.

EUs rammeprogram

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Høyre merker seg statsrådets uttalelse der det kommer frem at vilkårene for deltakere fra EØS/EFTA-landene som deltar i EU-programmene, ligger fast i EØS-avtalen. Blant annet sikrer EØS-avtalen at norske aktører kan delta på like vilkår som deltakere fra EUs medlemsland.

Disse medlemmer viser til Norges omfattende og verdifulle deltakelse i EUs rammeprogrammer for forskning og innovasjon, særlig Horisont Europa. Disse medlemmer mener at internasjonalt forsknings-samarbeid er avgjørende for å møte globale samfunnsutfordringer og styrke norsk forskning. Gjennom deltakelse i disse programmene får norske fagmiljøer tilgang til internasjonale nettverk, forskningsinfrastruktur og finansiering, samtidig som det gir verdifull kunnskap tilbake til norsk samfunns- og næringsliv.

Disse medlemmer understreker at Norge fortsatt skal være en aktiv og forutsigbar deltaker i EUs forskningsprogrammer, og at det må legges til rette for at både institusjoner, forskere og næringsliv har kapasitet og kompetanse til å delta. Det er også viktig å sikre at forskningssikkerhet og nasjonale interesser ivaretas på

en måte som ikke undergraver akademisk samarbeid eller internasjonal tillit.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet peker på at samarbeid på tvers av landegrenser for å bryte kunnskapsbarrierer og finne løsninger på de store utfordringene verden står overfor, er både viktig og nødvendig. En sterk og aktiv deltakelse i de europeiske rammeprogrammene bidrar til å styrke et kunnskapsintensivt og konkurransedyktig næringsliv gjennom nettverk, kompetanse og kapital. Disse medlemmer peker på viktigheten av å motivere og legge til rette for en sterk norsk deltakelse fra både private og offentlige forsknings-, utviklings- og innovasjonsmiljøer.

Medlemmen i komiteen frå Raudt er ikkje i prinsippet motstandar av at Noreg og norske forskarar deltek i forskningsprogram frå EU, men vil likevel peika på at det har vore store kontroversar knytte til mellom anna Horizon Europe. Transnational Institute har, i rapporten «Partners in Crime. EU Complicity in Israel's Genocide in Gaza», avdekkja korleis 126 mill. euro har gått til israelske forskingsprosjekt. Mange av desse er direkte knytte til våpenindustrien eller bidreg på andre måtar til folkerettsbrot i Palestina.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at norske aktører fortsatt kan delta med like konkurransevilkår i EUs rammeprogram.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Retur-EU som del av grunnbevilgningen er på et nivå som sikrer at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid sammen med norske virksomheter.»

Komiteens medlem fra Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for tilleggsstøtte til universiteter og høyskoler slik at tildelte EU-prosjekter fullfinansieres, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.»

Modeller for økt forskning i næringslivet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet merker seg statsrådets uttalelse om at det de siste 15 årene har vært vekst i næringslivets FoU. Disse medlemmer mener regjeringen har gjort flere viktige grep gjennom målsettingsstrategien som ble lansert i 2023, som det refereres til i statsrådets uttalelse, og

Meld. St. 14 (2024–2025), og som blant annet inneholder tiltak for å øke den private finansieringen av forskning.

Disse medlemmer viser til statsrådets uttalelse om at i Meld. St. 14 (2024–2025) står det at regjeringen vil «utrede nye tiltak for økt privat finansiering av forskning som styrker samarbeidet mellom akademisk, næringslivet og offentlig sektor, og løfter næringslivets konkurransevne». Disse medlemmer mener at det arbeidet som Arbeiderpartiet i regjering allerede er i gang med, er viktig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ser at det er behov for nye modeller og ulike tiltak for å gjøre det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag, da i tillegg til den viktige offentlige satsingen, og er enig med Venstre i at man bør utrede modeller for mer forskning i næringslivet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener det er behov for flere tiltak for å styrke investeringen fra privat kapital i forskning, dersom man skal lykkes med å ikke bare nå 1 pst.-målet for statlig finansiering av forskning, men målene i langtidsplanen med 3 pst. av BNP. Det er etter disse medlemmers syn også behov for virkemidler som styrker samspillet mellom akademisk og norsk næringsliv.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag til gaveforsterkningsordninger og andre tiltak som gjør det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag til forskning.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede modeller for å få mer forskning i næringslivet, for eksempel ved etablering av forskningsstiftelser i offentlig/privat regi.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede modeller for å få mer forskning i næringslivet, for eksempel ved etablering av forskningsstiftelser i offentlig/privat regi.

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med «næringstermin» for ansatte i akademisk, for å stimulere til flere forskningsopphold i norske virksomheter.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen komme med forslag til gaveforsterkningsordninger og andre tiltak som gjør det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag til forskning.

Forslag fra Høyre og Venstre:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende opptrappingsplan som sørger for at offentlige investeringer i FoU utgjør minst 1 pst. av BNP.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at alle utenlandske ph.d-studenter må gjennomgå norsk språkopplæring.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende opptrappingsplan for å øke grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstituttene.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sikre at norske aktører fortsatt kan delta med like konkurransevilkår i EUs rammeprogram.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sørge for at Retur-EU som del av grunnbevilgningen er på et nivå som sikrer at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid sammen med norske virksomheter.

Forslag fra Rødt og Venstre:

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.

Forslag fra Venstre:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen sørge for tilleggsstøtte til universiteter og høyskoler slik at tildelte EU-prosjekter fullfinansieres, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

K o m i t e e n har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:152 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo, Sveinung Rotevatn, Grunde Almeland og André N. Skjelstad om å gjenreise Norge som forskningsnasjon – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 15. mai 2025

Hege Bae Nyholt

leder

Kari-Anne Jønnes

ordfører

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Forsknings- og høyere utdanningsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

25/2284-

14. april 2025

Representantforslag nr 152 S (2024-2025) om å gjenreise Norge som forskningsnasjon

Samfunnsutfordringene stiller store krav til oss, og ambisjonene på vegne av forskningen må være høye. Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig, og normer og institusjoner som har blitt utviklet i etterkrigstiden er utfordret. I tillegg til den usikre verdenssituasjonen står vi midt i en rivende teknologisk utvikling. Nye teknologier gir nye muligheter, blant annet innenfor helse- og klimaforskning, men stiller også nye krav til blant annet regnekraft, personvern, etikk, forskningssikkerhet og eierskap til data.

Bakteppet er altså vanskelig, og krever innsats. Jeg deler likevel ikke premisset om at Norge som forskningsnasjon må «gjenreises». Utgangspunktet i Norge er svært godt. Den offentlige finansieringen av forskning og utvikling (FoU) er solid. Vi har velfungerende forskningsinstitusjoner og mange sterke forskningsmiljøer. Norsk forskning leverer på høyt nivå. Volumet på den vitenskapelige publiseringen i Norge har økt, siteringsraten ligger over verdensgjennomsnittet og vi gjør det stadig sterkere i EUs rammeprogrammer.

Meld. St. 5 (2022-2023) *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032* er det sentrale og retningsgivende dokumentet for regjeringens arbeid med forskning og høyere utdanning. I langtidsplanen er det tre overordnede mål: (i) styrket konkurransekraft og innovasjonsevne, (ii) miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft og (iii) høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning, i tillegg til seks tematiske prioriteringer: hav og kyst, helse, klima, miljø og energi, muliggjørende og industrielle teknologier, samfunnssikkerhet og beredskap og tillit og fellesskap.

Samlet dekker målene og prioriteringene de områdene hvor regjeringen mener at det er aller viktigst med kunnskapsutvikling fremover. God måloppnåelse forutsetter imidlertid også at Norge har et velfungerende forskningssystem. Jeg la derfor fram Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025), gjerne omtalt som «systemmeldingen» for noen uker siden. Flere av punktene i representantforslaget er behandlet i meldingen.

Nedenfor går jeg kort gjennom de enkelte forslagene.

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende opptrappingsplan som sørger for at offentlige investeringer i FoU utgjør minst 1 pst. av BNP.

Det har i mange år vært et mål at investeringene i FoU skal utgjøre tre prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP) innen 2030, hvorav de offentlige investeringene skal utgjøre minst 1 pst. Dette målet ligger fast, og bevilgningene lå i 2024 tett opp til dette, tross en presset situasjon med sterk økning i forsvarsutgifter.

Norsk BNP er høyt, og det varierer så mye at prosentmålet er krevende å styre investeringene etter år for år. Regjeringen har derfor presisert at «måloppnåelsen må sees over en lengre tidsperiode og med utgangspunkt i en normalsituasjon».

For eksempel innfridde det offentlige én prosent målet i 2019 og 2020, mens den høye veksten i BNP etter den tid, blant annet som følge av krigen i Ukraina og høye energipriser, gjorde at vi havnet godt bak målet i de påfølgende årene.

De fleste internasjonale sammenligninger viser likevel at nivået på offentlige investeringer av forskning er høyt i Norge.

2. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at alle utenlandske ph.d.-studenter må gjennomgå norsk språkopplæring.

Som representantene vil ha registrert, er det allerede i Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) varslet at regjeringen skal sende på høring et forslag om å fjerne krav om gjennomføring av språkopplæring for stipendiater og postdoktorer, og heller se på andre virkemidler for å sikre norsk fagspråk og for å forberede kandidatene på det norske arbeidslivet.

3. Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende i møte med de store samfunnsutfordringene, og regjeringen er opptatt av at Norge skal være et attraktivt land for talentfulle studenter fra ulike deler av verden. I Meld. St. 14 (2024-2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) er regjeringen tydelig på at det er behov for å styrke den strategiske tilnærmingen til rekrutteringen av internasjonale studenter til Norge i tråd med fremtidens kompetansebehov.

I oppfølgingen av meldingen, vil regjeringen se nærmere på innretningen på studieavgiftsordningen. Selv om Norge med innføringen av studieavgift er på linje med

sammenlignbare land, kan utviklingen tyde på at innretningen gjør oss lite konkurransedyktige. Jeg er derfor i gang med å se på hvilke tilpasninger vi kan gjøre for å innrette oss på en bedre måte i konkurransen om talentfulle studenter med ettertraktet kompetanse.

Å fjerne kravet om egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits krever endring i universitets- og høyskoleloven som i tilfelle må vedtas av Stortinget. På kort sikt vil jeg jobbe med endringer innenfor gjeldende lovverk.

4. Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med «næringstermin» for ansatte i academia, for å stimulere til flere forskningsopphold i norske virksomheter.

Jeg er enig i at det er viktig å stimulere til mer forskning i bredden av norsk arbeidsliv for å fremme utvikling, produktivitet og omstilling. Dette er noe av bakgrunnen for at regjeringen i stortingsmeldingen om forskningssystemet varslet at vi vil nedsette en ekspertgruppe som skal se på dimensjoneringen av doktorgradsutdanningen og samfunnets behov for kompetanse. En viktig del av mandatet til ekspertgruppen vil bli å vurdere behov og virkemidler for å fremme mer forskning i bredden av norsk arbeidsliv.

Vi har per i dag flere ordninger for å stimulere til forskning i norske virksomheter, blant annet offentlig sektor ph.d. og nærings-ph.d.-ordningene. Flere senterordninger, ikke minst ordningen med Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), utdanner et betydelig antall doktorgradskandidater og forskere som får erfaring med samarbeid med næringsliv. Regjeringen vil i tillegg videreføre tiltak for å stimulere til gjensidig hospitering eller delte stillinger mellom universiteter og høyskoler og øvrig arbeidsliv, omtalt i Meld. St. 16 *Utdanning for omstilling*.

Vi er videre kjent med at institusjonene på egen kjøp har utviklet ordninger som fremmer samarbeid og mobilitet. NTNU har for eksempel utviklet en ordning som de kaller forsknings- og utviklingstermin. Den gir vitenskapelig ansatte anledning til blant annet å utvikle sin kompetanse eller gjennomføre konkrete innovasjonsprosjekter gjennom opphold i ekstern virksomhet.

5. Stortinget ber regjeringen komme med forslag til gaveforsterkningsordninger og andre tiltak som gjør det mer attraktivt for private å gi økonomiske bidrag til forskning.

Næringslivet er den største forskningsutførende sektoren i Norge. De siste 15 årene har det vært vekst i næringslivets FoU, men nivået er lavere enn regjeringens målsetting og også under OECD-gjennomsnittet. I 2023 lanserte regjeringen derfor en strategi for å øke næringslivets investeringer i FoU. Ett ledd i oppfølgingen er å vurdere sammensetningen av de næringsrettede ordningene, blant annet for å vurdere i hvilken grad de bidrar til tilstrekkelig samarbeid, samfinansiering og spredning av kunnskap.

I Meld. St. 14 (2024-2025) er et av tiltakene å utrede tiltak for å øke den private finansieringen av forskning. Det trengs åpenbart nytenkning på dette området. Erfaringene med gaveforsterkningsordningen som ble avviklet av Solberg II-regjeringen gjør ikke en

reetablering av en slik gaveforsterkningsordning til et førstevalg. For det første var ikke ordningen et virkemiddel for forskning i eller for næringslivet, men for å få private aktører til å finansiere langsiktig, grunnleggende forskning. For det andre fortsatte enkeltpersoner å gi penger til forskning uavhengig av om gaveforsterkningsordningen eksisterte eller ikke. For det tredje mener jeg at offentlig finansiering av forskning skal følge langtidsplanen for forskning og ikke bindes opp i næringslivets prioriteringer, som må være addisjonelle.

6. Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende opptrappingsplan for å øke grunnbevilgningen til de selvstendige forskningsinstituttene.

Systemmeldingen viser at oppdragsforskningen er under press. Denne utviklingen påvirker rammebetingelsene til instituttene, som har lav grunnbevilgning. Men utviklingen kan også innebære at den direkte dialogen mellom brukere og forskningsmiljøene svekkes. Et tiltak i systemmeldingen er å gjøre en gjennomgang av samarbeidet mellom forskningsinstituttene og næringslivet som tar opp instituttenes mål, rolle, organisering, rammebetingelser og konkurranseforhold. Det er naturlig som en del av dette å vurdere om innretningen på grunnbevilgningen stimulerer både til konkurranse og relevans for instituttsektoren. For øvrig minner jeg om at nivået på grunnfinansieringen blir bestemt i de årlige statsbudsjettene.

7. Stortinget ber regjeringen sikre at norske aktører fortsatt kan delta med like konkurransevilkår i EUs rammeprogram.

Vilkårene for deltakere fra EØS/EFTA-landene som deltar i EU-programmene ligger fast i EØS-avtalen. Blant annet sikrer EØS-avtalen at norske aktører kan delta på like vilkår som deltakere fra EUs medlemsland.

Jeg har høy oppmerksomhet på arbeidet med å sikre at norske aktører får delta på linje med aktører fra medlemslandene, både i inneværende og i neste programperiode. I den forbindelse er det positivt at kommissær for forskning, innovasjon og oppstartsbedrifter Ekaterina Zaharieva senest i et brev fra mars i år forsikret meg om at Kommisjonen, i sitt arbeid med å forberede deltakelse fra ikke-medlemsland i neste programperiode, har høy bevissthet om at Norges deltakelsesrettigheter baserer seg på bestemmelsene i EØS-avtalen.

8. Stortinget ber regjeringen sørge for tilleggsstøtte til universiteter og høyskoler slik at tildelte EU-prosjekter fullfinansieres, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å sikre dette.

Regjeringen har høye ambisjoner for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Norge lykkes svært godt på mange områder. Dette gjelder også for universitetene og høyskolene, som p.t. står for 31 prosent av returen til Norge.

Dette viser at vi har rigget oss godt med et solid støtteapparat og at regjeringen har valgt å prioritere innsatsen der vi har vurdert at behovet er størst. Norge ligger i toppsjiktet internasjonalt når det gjelder offentlige midler til FoU, og norske universiteter og høyskoler får en høyere andel av sine inntekter gjennom direkte bevilgninger fra staten enn nesten alle andre land. Den høye andelen direkte bevilgninger gir institusjonene handlingsrom til å prioritere midler strategisk internt.

9. Stortinget ber regjeringen sørge for at Retur-EU som del av grunnbevilgningen er på et nivå som sikrer at forskningsinstituttene fortsatt har mulighet til å delta for fullt i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid sammen med norske virksomheter.

Instituttsektoren lykkes svært godt i EUs forsknings- og innovasjonsprogram. Retur-EU er en viktig ordning for å kompensere for noe av gapet mellom EUs finansiering og instituttene faktiske prosjektkostnader og sørge for at instituttene kan opprettholde et høyt deltakelsesnivå. I takt med instituttene økte suksess har Kunnskapsdepartementet ved flere anledninger tilpasset ordningen slik at forskningsinstituttene fulle deltakelse kan opprettholdes. Senest i Revidert nasjonalbudsjett 2024 ble taket på 500 mill. kroner fjernet for å gi Forskningsrådet mer fleksibilitet i forvaltningen av ordningen. For øvrig viser jeg til gjennomgangen av instituttsektoren som er omtalt under punkt 6.

10. Stortinget ber regjeringen utrede modeller for å få mer forskning i næringslivet, for eksempel ved etablering av forskningsstiftelser i offentlig/privat regi.

I Meld. St. 14 *Sikker kunnskap i en usikker verden* (2024-2025) står det at regjeringen vil «utrede nye tiltak for økt privat finansiering av forskning som styrker samarbeidet mellom akademisk, næringslivet og offentlig sektor, og løfter næringslivets konkurranseevne». Dette er et arbeid jeg prioriterer høyt, og arbeidet for å komme opp med konkrete tiltak og råd som kan bidra til å øke næringslivets investeringer i FoU er i gang. Samarbeidet med andre departementer og med Forskningsrådet og NHO er viktig i den prosessen.

Med hilsen

Sigrun Aasland

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur